

Braun András

Divergencia vagy konvergencia?

Útmutató Szerbia, Horvátország és Szlovénia politikai rendszereihez

Recenzió Dr. Ördögh Tibor a *Szerbia, Horvátország és Szlovénia politikai rendszerének összehasonlítása 1990 és 2016 között*¹ című könyvéről

Divergence or Convergence?

Directory to the Political Systems of Serbia, Croatia and Slovenia

Book Review of *The Comparative Analysis of the Political*

Systems of Serbia, Croatia and Slovenia between

1990 and 2016 by Tibor Ördögh, PhD

A Nyugat-Balkán² jövője az utóbbi években nemcsak a biztonságpolitikával foglalkozók számára számít vonzó területnek, hanem a politikatudománnyal és nemzetközi kapcsolatokkal foglalkozó hazai szakemberek és kutatók körében is érezhetően egyre nagyobb népszerűségnek örvend. Ennek indokai között jelen van természetesen a földrajzi közelség, a közös történelmi múlt és a kulturális kapcsolatok is, ám okként merülhet fel az európai integráció is. A délszláv háborúkat követően ugyanis a térségben is megindult az euroatlanti integrációs folyamat, amely izgalmas elemzési terepet biztosít a különböző diszciplínák számára. A biztonságpolitika, az Európa-tanulmányok, vagy a nemzetközi kapcsolatok már régóta különböző aspektusokon keresztül vizsgálják a Nyugat-Balkán politikai történéseinek fejlődését. Mindezek mellett az is fontos, hogy ezen országok politikai rendszereit is megismerhessük.

Dr. Ördögh Tibor könyve ebből a szempontból régen várt, és hiánypótló műnek számít a magyar politikatudomány számára.

Braun András az Eötvös Loránd Tudományegyetem Politikatudományi Doktori Iskolájának doktorjelöltje, valamint az Antall József Tudásközpont brüsszeli irodájának nemzetközi kapcsolatok referense. E-mail: andrasbraun90@gmail.com

¹ ÖRDÖGH Tibor (2018a): *Szerbia, Horvátország és Szlovénia politikai rendszerének összehasonlítása 1990 és 2016 között*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó.

² Nyugat-balkáni államok csoportjába az alábbi országok tartoznak: Szerbia, Bosznia-Hercegovina, Koszovó, Macedónia, Montenegró és Albánia.

A könyv Magyarország déli szomszédjainak mutatja be a politikai fejlődését, a Jugoszlávia szétesését követő időszakról kezdődően. A szerző érthetően és világosan ábrázolja, hogy Szlovénia, Horvátország és Szerbia esetében milyen történelmi birodalmak játszottak kulcsszerepet, és milyen hatások érték az egyes államokat, és ezek hogyan formálták a szerb, horvát és szlovén nemzeti identitást. A könyv módszertani különlegessége, hogy a politikai rendszereket összehasonlító politikatudományi szempontrendszer szerint mutatja be. Ez a módszertan lehetővé teszi az olvasó számára azt, hogy megértse a három nemzet politikai rendszereket átszövő hasonlóságait és a különbségeit is.

A szerző nagy alaposággal ismerteti az egykori jugoszláv tagköztársaságok politikai rendszereinek alakulását, és a közös állam szétesését követően a három állam politikai fejlődését mutatja be. Tekintettel arra, hogy elsősorban politikatudományi munkáról van szó, az alábbi területek számítanak az elemzés tárgyának:

1. alkotmányos és kormányzati rendszerek fejlődése;
2. hatalommegosztás viszonya;
3. pártrendszer és törésvonalak alakulása;
4. választási rendszerek és választások;
5. politikai intézmények, úgymint a parlamentek, kormányok és államfők egymáshoz való viszonya.

A könyv egyik legfontosabb érdeme tehát az, hogy nemcsak a politikai rendszereket mutatja be, hanem azok kialakulását és fejlődési irányait is. Mindez lehetővé teszi azt, hogy támpontot adjon mindazoknak, akik tudományos szinten kívánnak a Nyugat-Balkánnal foglalkozni.

A könyv hipotézise

Ördögh Tibor hipotézise szerint Szerbia, Horvátország és Szlovénia politikai rendszerei között „több a hasonlóság, mint a különbség”. Ez nagyrészt abból következik, hogy az Osztrák–Magyar Monarchia 1918-as szétesését követően a szerbek, a horvátok és a szlovének is közös államban éltek egészen a kilencvenes évek kezdetéig. Nemcsak a háború előszele, hanem már a közös államiság, Jugoszlávia idején is fontos felfogásbeli különbségek mutatkoztak meg Belgrád, Zágráb és Ljubljana között. A kilencvenes évek elején aztán Horvátország és Szlovénia is független államokká váltak, míg Szerbia és Montenegró államszövetsége 2006-ban bomlott fel.³ Érdemes emlékeztetni, hogy ebben az időszakban a Balkánon több „államosodási” folyamat is lezajlott.⁴ A három ország függetlenedését követően mindhárom esetben új politikai intézményrendszer jött létre, amelyek nagyban támaszkodtak a korábbi térségi tradíciókra.

³ A Jugoszláv Szocialista Szövetségi Köztársaság felbomlását követően jött létre a Jugoszláv Szövetségi Köztársaság, amelynek Szerbia és Montenegró voltak a tagjai. 2003-ban az államalakulatot átnevezték Szerbia és Montenegróra, amely 2006-ban, Montenegró kiválásával ért véget.

⁴ Ekkor jött létre az önálló Bosznia-Hercegovina, Macedónia és később Koszovó is deklarálta Szerbiától való függetlenségét.

Az intézmények kezdetben egymástól eltérő irányban fejlődtek, majd még is konvergencia követte a divergenciát. Ez utóbbi folyamat még zajlik, és elsősorban az európai integráció egyik fontos hatásának tudható be. Ahogyan a szerző fogalmaz, az országok közötti különbségek „kevésbé relevánsak az országok működése szempontjából”.

Újszerű megközelítés

A komparatív politológia lehetővé teszi a politikai rendszerek és alrendszerek széles spektrumú elemzését, így megismerhetővé válnak a rendszerek közötti különbségek és hasonlóságok. A politikai rendszer intézményi megközelítése mellett azonban újdonságként jelentkezik az, hogy Ördögh Tibor nemcsak az intézményesedési folyamatot (azaz a politikai és alkotmányos rendszerhez köthető intézmények kiépülését) mutatja be, hanem az új demokráciák egyes kihívásait is. A demokrácia minősége szempontjából világos különbség rajzolódik ki az egyes országok között. (Ördögh, 2012)

Szlovénia 2004-ben, a közép-európai országokkal együtt csatlakozott az Európai Unióhoz. Ahogyan az a műből is kiderül, az egykori legfejlettebb jugoszláv tagköztársaságra mint konszolidálódott demokráciára tekinthetünk. Horvátország, amely 2013-ban lett uniós tag, szintén ilyen típusú demokráciának tekinthető. Szerbia e tekintetben lemaradt a két másik államtól, és jelenleg csatlakozási tárgyalásokat folytat az Európai Unióval.

A demokrácia konszolidációja, a stabil intézményrendszer, azok működésének vizsgálata és bemutatása pontos képet ad az elemzett országok demokratizációs folyamatban betöltött helyéről.

Az esetleges különbségek vagy hasonlóságok így nemcsak jobban kimutathatóvá válnak, de egyfajta fejlődési út is kirajzolódik az állam- és intézményi fejlődés tekintetében.

A könyv szerkezete

Ahogyan arra már korábban utalás történt, a balkáni térséggel kapcsolatos egyik automatikus asszociációként a délszláv (1991–1995) és a koszovói (1999) háborúk kerülnek elő. Kevesebb szó esett azonban arról, hogyan működtek e tragikus eseményeket követően az újonnan kialakuló politikai rendszerek és milyen új törésvonalak alakultak ki a politikai aktorok között. Mindhárom országot olyan meghatározó hatások érték, amelyek komoly kihatással voltak a politikai rendszerekre.

Az elemzés időbelisége⁵ ezen okból kifolyólag több szempontból is fontos.

Először is, a kelet-közép-európai demokratizációs folyamatokhoz hasonlóan a Balkánon, így a szocialista Jugoszláviában is ekkor tartották az első többpárti választásokat.⁶ Noha a többpárti átalakulást követően a demokratikus fejlődés eltérő irányokat vett, mégis fontos nyomon követni a három ország Jugoszláviától való elszakadását követő történelmét.

⁵ 1990 és 2016 között több meghatározó folyamat is végbement. Szlovénia és Horvátország független államokká váltak, míg Szerbia elvesztette Montenegrót és Koszovót is. Mindhárom ország legfontosabb külpolitikai prioritásává vált az európai uniós csatlakozás, amelyet Ljubljana és Zágráb már abszolvál. Utóbbi kettő számára a NATO-csatlakozás is fontos biztonsági prioritás volt.

⁶ Még Jugoszlávia keretein belül.

Így megtudhatjuk azt, hogyan alakult a szlovén függetlenség és átmenet miért volt sikeresebb a szlovén demokratikus konszolidáció a horvát és a szerb kísérlethez képest.

Másodszor, képet kapunk arról is, hogy a tudmani Horvátország félelnöki berendezése milyen autoriter elemeket hordott magában, és ez a rendszer hogyan változott meg 2000-ben és végül hogyan stabilizálódott és konszolidálódott ez az új, immáron parlamenti rendszer.

A millennium egyébként Szerbia számára is fontos változásokat hozott. Egy évvel a koszovói háborút követően Slobodan Milošević rezsimje válságba került, és a vezetőt Vojislav Koštunica váltotta a szövetségi elnöki székben. Ezt követően indulhatott el a tényleges demokratikus átalakulás (vagy ahogyan a szerző fogalmaz, rendszerváltás) Szerbiában, amelynek konszolidációs folyamata a mai napig zajlik. A szerb demokratikus átmenetet azonban több tragikus esemény, mint például a reformer miniszterelnök Zoran Đinđić meggyilkolása, vagy Koszovó elszakadása körül kialakult politikai válság is beárnyékolta. (Ördögh, 2018b)

Ördögh Tibor objektív elemzésének köszönhetően a demokratizálódás sikereit és „buktatóit” is alkalmunk van részleteiben megismerni.

Ezen történések hátterét és összefüggéseit a könyv kilenc fejezetben tárgyalja. Az összehasonlító módszertannak köszönhetően e bonyolult szálak megérthetővé, követhetővé válnak. Az első két fejezet mutatja be az államok alkotmányos és kormányzati rendszerét, kitérve a történelmi alapokra. A könyv középső harmada foglalkozik a párt- és választási rendszerekkel. Végül az utolsó három fejezet tárgyalja részletesen az intézményrendszert: az olvasó teljes képet kaphat a törvényhozás munkájáról, a kormányzati rendszerről, valamint a végrehajtói hatalmi ág működéséről is.

Tekintettel arra, hogy az Európai Unió mindinkább szigorodó csatlakozási feltételei megkívánják a stabil demokratikus és intézményi működést, a könyv nemcsak regionális elemzést ad, de fontos háttéranyagként szolgálhat mindazok számára is, akik a balkáni térséget európai uniós csatlakozási kontextusban vizsgálják.

Felhasznált irodalom

- ÖRDÖGH Tibor (2012): Politikai hatalommegosztás és ellensúlyok a Balkánon, különös tekintettel Szerbia, Horvátország és Szlovénia intézményrendszerére. In KONCZ István – NAGY Edit szerk.: *Nemzedékek együttműködése a tudományban. PEME IV. PhD-konferencia, Budapest, Magyarország: Professzorok az Európai Magyarországiért Egyesület. 32–42.*
- ÖRDÖGH Tibor (2018a): *Szerbia, Horvátország és Szlovénia politikai rendszerének összehasonlítása 1990 és 2016 között.* Budapest, Dialóg Campus Kiadó.
- ÖRDÖGH Tibor (2018b): Szerbia mint konszolidált demokrácia? *Mediterrán és Balkán Fórum*, 10. évf. 1-2. sz. 23–40.

